

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Den fria leken i förskolan ur ett genusperspektiv

Marlene Ahlinder
Sara Nordqvist

Oktober 2012

Examensarbete, grundnivå, 15 hp
Didaktik
Läroprogrammet

Handledare: Fil. dr Annika Elm
Examinator: Fil. dr Elisabeth Björklund

Ahlinder, Marlene. & Nordqvist, Sara. (2012). *Den fria leken ur ett genusperspektiv*. Examensarbete i didaktik/pedagogik. Lärarprogrammet. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Det här examensarbetets syfte var att fördjupa förståelsen kring åtta förskollärares synsätt om flickors och pojkars fria lek ur ett genusperspektiv. Därutöver är avsikten att bidra till ökad insikt om förskollärares arbete för att främja jämställdhet mellan flickor och pojkar. Teoriavsnittet behandlar fri lek i den vardagliga verksamheten i förskolan. Därefter fördjupas barnens villkor i den fria leken.

Intervjuer där åtta utbildade förskollärare i två olika verksamheter deltog, användes som metod. Båda verksamheterna är kommunalt drivna utan specifika inriktningar.

I studiens resultat framgår olika faktorer som visar att de åtta intervjuade förskollärarna ibland var av olika uppfattningar och åsikter även då de arbetar på samma förskola eller förskoleklass. Det kunde likväl vara två förskollärare på de två olika verksamheterna som hade samma synsätt. Endast hälften av förskollärarna framhåller vikten av att den fria leken bidrar till utveckling och lärande. Det förefaller också finnas en omedvetenhet kring skillnader i *hur* flickor och pojkar leker då endast en av förskollärarna påtalar detta. Den dominerande tendensen visar på att förskollärarna är samstämmiga kring sitt synsätt om att alla barn ska ha samma möjligheter och villkor i den fria leken.

Nyckelord: Fri lek, förskola, genus, genusperspektiv, jämställdhet.

Keyword: Equality, free play, gender, gender perspective, preschool.

Innehåll

1. Inledning.....	5
1.2 Syfte och övergripande frågor.....	6
1.3 Disposition.....	7
2. Bakgrund.....	8
2.1 Genus.....	8
2.2 Fri lek.....	8
2.3 Genus i den fria leken.....	9
2.4 Genus i förskolan.....	10
2.5 Jämställdhet i förskolan.....	11
2.6 Sammanfattning.....	12
3. Metod.....	13
3.1 Metodval.....	13
3.2 Val av undersökningsgrupp.....	14
3.3 Genomförande.....	15
3.4 Bearbetning av data.....	15
3.5 Etiska överväganden.....	16
4. Resultat.....	17
4.1 Redovisning av resultat.....	17
4.1.1 Fri lek.....	17
4.1.2 Utveckling och lärande.....	18
4.1.3 Flickors och pojkars lek.....	18
4.1.4 Miljö och material.....	24
4.1.5 Styrd aktivitet.....	25
5. Diskussion.....	27
5.1 Metoddiskussion.....	27
5.2 Resultatdiskussion.....	27
5.3 Avslutande reflektion och förslag på vidare forskning.....	31
6. Referenser.....	32
Bilaga 1 Informationsbrev.....	34
Bilaga 2 Intervjufrågor.....	35

1. Inledning

Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan ska motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller.

(Lpfö98, rev. 2010, s.5.)

Ovanstående citat ur läroplanen för förskolan påvisar att förskollärare har i uppdrag att arbeta på ett sådant sätt så att flickor och pojkar ska ha samma möjligheter i förskolan. Citatet belyser även det centrala undersökningsområdet som ligger till grund för vårt examensarbete. Då genus är en viktig del i arbetet för att få en mer jämställd förskola och den fria leken har stor betydelse för barns utveckling samt tar upp en stor del av den dagliga verksamheten ser vi det som två viktiga undersökningsområden att behandla. Samtidigt som vi har studerat till förskollärare har det diskuterats och debatterats mycket kring hur de vuxna bör bemöta flickor och pojkar i förskolan. Under vår verksamhetsförlagda utbildning har vi båda stött på situationer mellan förskollärare och barn där tankar har väckts hos oss om detta. Vi har upplevt att det kan vara svårt som förskollärare att upptäcka när barns fria lek tenderar att utvecklas till ensidiga genusmonster. Under den fria leken har det hänt att både pojkar och flickor har fastnat i samma lekval, där flickorna enbart lekte med dockor i dockvrån och pojkarna konstruerade i byggrummet. Vi uppfattade det som att det fanns en avsaknad av att försöka motverka de tendenser till könsroller och könsmonster som skedde under den fria leken.

Johansson (2003) betonar vikten av att pedagoger ständigt diskuterar och reflekterar över vad läroplanen innebär i deras konkreta arbete. Detta föranledde till att vi blev mer intresserade av att ta reda på hur olika förskollärare förhåller sig till det som beskrivs i styrdokumentet. I Skolverkets allmänna råd med kommentarer för pedagogisk omsorg står det beskrivet att:

Jämställdhet är en viktig del i arbetet med mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar. Jämställdhetsarbetet börjar med personalen. Personalens förhållningssätt bidrar till barnens uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Ibland kan det vara svårt för personalen att upptäcka sina egna föreställningar om manligt och kvinnligt liksom könsmonster i vardagen. Det är därför viktigt att de kritiskt granskar sitt eget förhållningssätt och analyserar hur könsmonster tar sig uttryck i verksamheten samt kopplar det till mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar.

(Skolverket. 2012, s.16.)

Citatet ovan visar på vikten av att personalen är väl medveten om, samt kritiskt granskar sitt förhållningssätt till jämställdhet. Även Öhman (2011) lyfter fram vikten av att som förskollärare arbeta efter läroplanen för att motverka att de traditionella könsmonstren upprepas. Verksamheten ska istället genomsyras av jämställdhet där alla barn har lika möjlighet och villkor att utvecklas i sin egen takt.

När ett barn är nyfött är ofta första frågan till de nyblivna föräldrarna: blev det en flicka eller pojke? Detta visar att genus redan tidigt i barnets liv har en stor betydelse för hur det sedan kommer att bli betraktat och format. Även ute i samhället ser vi tydliga

könsmönster nästan överallt som påverkar barnen. I kläddaffärer och leksaksaffärer är det en klar uppdelning av vad som är till för flickor och vad som är till för pojkar. Pojkarnas kläder är till stor del i de färger som anses vara ”pojkkaktiga” så som brun, svart, blå, och grön och har tryck med fordon och actionfigurer. Flickornas kläder tenderar att vara i rosa, lila, med glitter och prinsessor. Leksakerna i leksaksaffärerna är även de uppdelade på liknande sätt. Förskollärare bidrar till barnets könsformande då en stor del av barnets vardag utspelar sig på förskolan. Under vår verksamhetsförlagda utbildning har vi uppfattat att förskollärare ibland förstärker de könsmönster som redan finns genom hur de bemöter barnen. Det kan till exempel handla om hur de uttrycker sig till dem på morgonen om deras kläder och om hur de ser ut. Flickorna betraktas ofta som söta, gulliga och fina och pojkarna som häftiga och coola. Elvin-Novak och Thomasson (2003) belyser att förskollärarnas förväntningar på flickor och pojkar påverkar barns uppfattningar om hur de bör vara och att betydelsen av att vara flicka eller pojke förändras ständigt under deras utveckling. Eideval (2011) för diskussionen vidare om att förskollärarna saknar en del kunskap om hur de bör bemöta barnen i förskolan. Detta kan påverka förskolans möjligheter att nå jämställdhetsmålen som fastställs i styrdokumentet.

Förskolan ska lägga grunden för barns livslånga lärande och verksamheten ska formas så att den blir rolig, trygg, och lärorik för alla barn som deltar (Lpfö98, rev. 2010). Då fri lek tar stor plats i den dagliga verksamheten på förskolan är det viktigt att som förskollärare vara väl medveten om vad leken har för betydelse för barnen. Detta exemplifieras tydligt läroplanen:

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande ska prägla verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter.

(Lpfö 98, rev. 2010, s.6.)

Utifrån detta citat ser vi betydelsen att som förskollärare uppmuntra barnen och ge dem möjlighet till att leka. Utan denna möjlighet tror vi att barnets chans till utveckling av det sociala samspelet hämmas. I Läroplanen för förskolan (Lpfö98, rev. 2010) finns det krav på att det ska ske ett arbete för att få det mer jämställt mellan pojkar och flickor. Det betonas även att leken har en stor betydelse för barnens utveckling och lärande. Av den argumentation som har förts ovan har följande syfte och övergripande frågor formulerats.

1.2 Syfte och övergripande frågor

Syftet är att undersöka åtta förskollärares synsätt om flickors och pojkars fria lek ur ett genusperspektiv. Avsikten därutöver är att bidra till ökad insikt kring hur förskollärarna beskriver att de arbetar för att främja jämställdhet mellan flickor och pojkar.

1. Hur beskriver förskollärarna fri lek ur ett genusperspektiv?
2. Vad säger förskollärarna att de gör för att leken ska vara jämställd mellan flickor och pojkar?

1.3 Disposition

I det första inledande kapitlet har vi redogjort för bakgrunden och för vår undersökning. Här har vi också redovisat examensarbetets syfte. I kapitel två redogörs för teoretiska utgångspunkter. I kapitel tre redovisar vi vårt val av metod. Vidare i kapitel fyra kommer resultatet från undersökningen att presenteras. I det femte och avslutande kapitlet knyter vi ihop arbetet genom en diskussion och förslag på vidare forskning.

2. Bakgrund

I det här kapitlet redovisas litteratur och ett begränsat urval av forskning som vi menar är relevant för vår undersökning. Vi har valt att bara använda oss utav litteratur från de två senaste decennierna. Kapitlet inleds med en kort redovisning som behandlar genus och fri lek då det ligger till grund för vårt arbete. Därefter behandlas genus i förhållande till fri lek, genus i förskolan samt jämställdhet i förskolan. Sist följer en sammanfattning av kapitlet.

2.1 Genus

Under de två senaste decennierna har diskussionen om genus bland annat beaktas hur barnet formas in i en särskild roll enligt ett visst mönster. Rithander (1991) lyfter fram i sin studie att redan från det att barnet är nyfött påbörjas formandet till flicka eller pojke utifrån samhällets normer, värderingar och förväntningar av roller. Wedin (2011) betecknar genus som det sociala könet, alltså de föreställningar som finns i vårt samhälle om vad som anses vara kvinnligt och manligt. Wedin menar att genus inte är medfött utan något som skapas. Hon anser även att kön är det som står för det biologiska könet, det som har med biologi att göra, den fysiska kroppen. Under tiden vi växer upp blir vi lärda hur vi ska agera för att andra människor ska se oss som "normala" kvinnor och män och var gränserna mellan könen går. Att kategoriseras som kvinna eller man är en av de absolut viktigaste sorteringsmekanismerna vi har. Genom att veta andra människors kön kan vi förhålla oss till dem utan att veta deras etniska bakgrund eller klasstillhörighet.

Både Eidevald (2009) och Wedin (2011) beskriver att redan från födseln bemöts barnen olika beroende på om det är en flicka eller pojke. Eidevald (2011) refererar till tidigare studier som behandlar frågan där barnen erbjuds olika typer av leksaker beroende på vad de har för kläder på sig. De vuxna använder olika röstlägen när de pratar till flickor och pojkar och att vi även bär dem och tar i dem olika (Smith & Lloyd, 1978; Einarsson & Hultman, 1984; Elvin-Nowak, 1999). Eidevald (2009; 2011) lyfter fram att forskningen skiljer sig åt om hur man uppfattar kön och genus. En del påstår att kvinnor och män i grunden är lika. Denna forskning fokuserar på skillnader i flickors och pojkars villkor. Här är tanken att människor i grunden bör ha lika rättigheter. Andra håller för att kvinnor och män i grunden är eller kommer att bli olika – från födseln och/eller som ett oundvikligt resultat av könsbunden socialisation.

2.2 Fri lek

I förskolan har den fria leken stor betydelse för barnens utveckling. Den fria leken skildrar Lamer (1990) med olika begrepp och de omfattar grupplekar, individuell lek, ute- och innelekar. Författaren menar att den fria leken är en tradition i förskolan och ett centralt begrepp i förskolans pedagogik. Det är i den fria leken som barnen på förskolan själva får välja vem de vill leka med och vad de vill leka. Det som betecknas som fri lek är att den är fri från styrning av vuxna. De vuxna får bara ingripa i leken då leken blir våldsam eller till en konflikt. Lamer förklarar även läran om samspel i den fria leken och att den inte alltid leder till en positiv social och enskild utveckling för alla barn. Det kan bildas hierarkier, man retas och barnen strävar efter att bli accepterad.

I likhet med Lamer (1990) menar även Löfdahl (2004) att barnen i sina lekar skapar mening och sociala kunskaper och att inom förskolan är barnen medvetna om och utnyttjar de statusförhållande som finns. De delar upp utrustning och annat som finns för att trygga sin position i leken. Andra aspekter som kan påverka positionen kan vara åldern, utseende och kläder. Barnen konstruerar även gemensamt olika statusroller genom att ge vissa barn mindre attraktiv utrustning som ger dem en lägre position i leken.

När barnen leker ute har den fria leken enligt Løkken, Haugen, och Røthle (2005) en framträdande roll men att den sen kan mattas av eller bli enformig. Förskolläraren ska då kunna hänvisa till ny inspiration för barnen att skapa en ny aktivitet. Genom olika formationer kan man få in leken på nya banor. Detta sätter oftast igång nya tankar hos barnen som nu får ny inspiration till leken.

I förskolan får barnen tillfälle att leka och vara aktiv i olika aktiviteter enligt Williams (2006). Lek, fantasi och känsla är början till empati. I leken och kommunikationen skapas samspel och samhörighet mellan barnen och i leken blir erfarenheter och händelser betydelsefulla. Barn tillsammans stimulerar inte bara varandras behov av att vara med varandra utan även att de i olika situationer lär av andra barn i leken. Även barn i olika åldrar och i olika situationer lär av varandra. Genom att visa barnen olika förändringar av lek lär de sig att bli kamrater, hitta olika vägar in i leken, hur regler fungerar och hur de skyddar leken. Att ha kamrater på förskolan är viktig för barnen menar författaren. Att vara del av en kamratkultur betyder att man har vänner. Williams påpekar att detta är oerhört viktigt för barnen då dem ska utveckla och stärka deras självkänsla och att de får känna sig betydelsefulla. I vissa fall måste man som förskollärare se till de barn som inte är delaktiga i den kollektiva gemenskapen. Genom att förskollärarna är delaktiga med barnen i samspelet kan de hjälpa de barn som hamnar utanför att bli delaktiga i gruppen. För att barnen ska kunna försvara sina egna åsikter samt att se värdet av andras idéer handlar det om att förskollärarna uppmuntrar barnen till samspel.

2.3 Genus i den fria leken

Då barnen leker med varandra sker det i många fall tillsammans med barn av samma kön. I en studie av Rithander (1991) behandlas även frågan om att flickor oftast leker med flickor och pojkar oftast leker med pojkar. Pojkarna leker många gånger i större grupper där konkurrensen spelar en viktig roll i pojkarnas kontakt med varandra. Deras lekar är i stor utsträckning aggressiva, har tävlingsinriktning och de talar mycket med varandra om rättvisa. Flickorna beskrivs däremot annorlunda. De leker ofta i mindre grupp, vanligen två och två. Flickorna har ett mer personligt förhållande till varandra där det dem emellan finns mer av ett känslomässigt beroende. Vidare beskriver Rithander vad flickor och pojkar leker i förskolan. Pojkarna är oftast upptagna med bilar och konstruktionslekar som att bygga kojor eller torn av klossar. Pojkarna leker även fantasilekar som kan vara inspirerade från TV och handla mestadels om krig och faror. Flickorna däremot leker gärna engagerade låtsaslekar med omvårdande teman som till exempel mamma, pappa, barn. De klär gärna ut sig och tycker om att pyssla, måla och rita. Författaren menar även att flickorna vanligtvis, mer än pojkarna, använder sig av dockor och vagnar och dess tillbehör i leken. Knutsdotter Olofsson (1996) menar även hon att pojkarnas lek kan vara gränsöverskridande och innehåller bland annat äventyr, hjältar och rymdmän. Flickorna leker mer låtsaslekar, lekar med omvårdande teman

som familjelekar och sjukhus samt lekar som handlar om service som till exempel affär. I samstämmighet med Rithander talar Knutsdotter Olofsson (1996) om att flickornas lek många gånger handlar om omhändertagande som exempelvis mamma, pappa, barn. Kort sammanfattat tyder den fortsatta diskussionen på att hela debatten har vidgats till att omfatta de förväntningar som samhället har på barnen. Eidevald (2011) belyser att det i böcker och leksaker för barn återspeglas samhällets förväntningar på vad som anses vara kvinnlig och manligt. De skillnader som finns i marknadsföringen av dessa ting kan vara så stora att det kan påverka barnens könsuppfattningar och mentala förmåga. Han menar även att barns vardag ständigt påverkas om hur manligt och kvinnligt bör uppfattas. Det sker mestadels genom filmer, datorspel, böcker, leksaker och bemötande från andra barn och vuxna.

I linje med det Eidevald (2011) belyser ovan menar Öhman (2011) att det i många kulturer går att från cirka tre års ålder se, utifrån ett könsperspektiv, skillnader och olikheter i flickors och pojkars val av lekar, hur de leker och hur de delar upp sig när de leker. Dolda förväntningar hos de vuxna påverkar barns val av att leka. Genus är ständigt närvarande och kan genomsyra barns lekval, både öppet och dolt. Det kan exempelvis handla om kamrater, lekteman, och roller på ett enformigt och stereotypt sätt. När barnen leker beskriver Elvin-Novak och Thomasson (2003) att barnen påverkas av representanter från respektive kön som de möter i sin vardag. Barnen imiterar dessa förebilder i leken. Samtidigt lär de sig av dem vad som upplevs vara rätt eller fel i hur man uppför sig om man är pojke eller flicka. Vidare talar Öhman (2011) om att barnens val av lek även kan genomsyras av personligt utforskande, där det individuella barnets personlighet styr valet. Barnets lekmönster beror dessutom på andra faktorer. Om barnet har äldre syskon och kamrater av samma eller motsatta könet, föräldrarnas uppfostringsstil, den miljö och det klimat som läraren skapar tillsammans med barnen påverkar. Vad barnen har för tillgång till könskodade eller neutrala leksaker har också inverkan på vad barnen leker.

Taguchi, Bodén och Ohrlander (2011) påvisar att om miljön på förskolan är könsneutral betyder det att kön inte har någon betydelse. Alla barn ska kunna vistas i alla miljöer och utnyttja allt material utan att bli begränsade av de förväntningar som finns på flickor och pojkar. Vad som betecknar en könsneutral förskolemiljö kan enligt Eidevald (2011) vara att till exempel byta namn på dockvrån till något som inte är lika "flickkodat". Namn som "lägenheten" eller "hemmet" kan upplevas mer neutrala.

2.4 Genus i förskolan

I början av barns utveckling ligger ansvaret på omgivningen om barnet kommer att formas till pojke eller flicka (Rithander 1991). Barnet får redan då en inskolning i vad det innebär att vara flicka eller pojke. Vidare förklarar författaren att detta även kan ses i förskolan. Redan i kapprummet syns en könsfördelning. På barnens hyllor går det ofta att se om det är en pojke eller en flicka som har sina personliga saker där. Även om barnen har leksaker som nallar, nappar och extrakläder finns där även leksaker som visar på om det är en flicka eller pojke som hyllan tillhör. På pojkarnas hylla hittas saker som bilar, pinnar och actionfigurer. Dockor, hårspännen eller pärlor är något som vanligtvis hittas på flickornas hylla. Rithander betonar även att det på förskolan finns en märkbar skillnad mellan pojkars och flickors uppförande i förhållande till de vuxna. Hon lyfter fram att flickorna söker sig mer till de vuxna än vad pojkarna gör. Pojkarna har vanligtvis mer kontakt med kamrater än med de vuxna på förskolan. Med liknande

teorier argumenterar Månson (2000) för att när det gäller närhet och avstånd till personalen under lek på förskola finns det en skillnad mellan pojkar och flickor. Flickorna leker ofta inomhus och befinner sig helst i närheten av en förskollärare. Pojkarna föredrar utomhuslek där de då kan ha större avstånd till förskollärarna ute på gården.

Johansson (2003) framhåller vikten av att som förskollärare vara närvarande hos barnen och visa ett engagerat förhållningssätt mot dem. Vara lyhörd för deras tankar och idéer och visa att de är värda att lyssnas på. Även att visa ett stort engagemang i barnens värld bidrar till att förstå barnens intressen och vilja. Genom att ta roller i barnens lekar och visa fullständig hängivenhet i deras aktiviteter skapas glädje och en samspelande atmosfär.

I en studie av Ärlemalm – Hagsér och Pramling Samuelsson (2009) tolkas samspelssekvenser från förskolans pedagogiska verksamhet där syftet är att synliggöra hur genus formas och gestaltas i förskolan. De har specifikt fokuserat på samspelsituationer mellan barn och mellan barn och vuxna. Analysen gjordes i form av videoinspelningar på samspel där fokus låg på lek och lärande. Sex olika förskolegrupper deltog i studien med barn i åldrarna 1-6 år. Resultatet visar att mönster och diskussioner av genus ständigt pågår i de samspel som äger rum i förskolan. De viktigaste resultaten som påträffades i studien var att genus skapas av både vuxna och av barn men att det främst är barnen som är gränsöverskridande och utmanar den könsstereotypa genusstruktur som finns. En annan upptäckt som gjordes var att det finns hierarkier i form av överordning av maskulinitet i förskolan där pojkarna ständigt är i fokus och flickorna osynliggörs.

2.5 Jämställdhet i förskolan

Jämställdhet är ett begrepp som under många år använts som en utgångspunkt i arbetet med att motarbeta orättvisor mellan pojkar och flickor. Eidevald (2011) beskriver att samhällets värderingar påverkar förskollärares syn på pojkars och flickors beteende. Olika förväntningarna på flickor och pojkar ska släppas ur fokus och att man inte ska koncentrera sig på eventuella olikheter som finns flickor och pojkar emellan. Individens egenskaper och förutsättningar ska inte komma från vilket kön barnet har. Det ska även inte bemötas utifrån vad som anses som manligt och kvinnligt utan bemötande ska ske utifrån vilken individ barnet är.

Taguchi, Bodèn och Ohrlander (2011) betonar att man på förskolan kan försöka skapa en miljö som ger ett intryck av att vara en ”neutral” plats för barnen. Med neutral plats menas att man på olika sätt försöker skapa en miljö som liknar det som barnen kan se i sitt eget hem. Det ska vara lugna färger och det är viktigt att miljön känns trygg för barnen att vistas i. Miljön i förskolan är en viktig del för jämställdhetsarbetet i förskolan. Författarna påvisar att jämställdhetsarbetet ibland kan vara ett motståndarbete för förskollärarna. Motstånd kan komma från annan personal samt från barnens föräldrar. Många gånger beskrivs tidsbristen som ett av de största hindren i arbetet med jämställdhet i förskolan på grund av att det nu är större barngrupper och mindre personal. Andra hinder kan även vara att bli ifrågasatt för sitt engagemang i jämställdhetsfrågor och för sina egna uppfattningar om jämställdhet. Med liknande teorier menar Eidevald (2011) att jämställdhetsarbetet i förskolan kan vara svårt

eftersom synen på jämställdhet är olika från person till person och att värderingarna kan vara individuella. Eidevald (2011) anser att det även kan vara svårt att få föräldrarna delaktiga i arbetet med att skapa jämställdhet. Målsättningen med förskolans arbete för jämställdhet motarbetas ibland av föräldrarna genom att de till exempel låter flickor att ha rosa kläder och pojkarna ha Batmantröjor. Sedan förväntas det att förskollärarna ska kommentera detta på ett sätt som är könsneutralt.

2.6 Sammanfattning

I den genomgång som redovisas i kapitlet framgår det att redan från barnets födsel påbörjas formandet till flicka eller pojke utifrån omgivningens normer och värderingar. Barnet bemöts olika av de vuxna beroende på vad det har för kön. De använder olika röstlägen till pojkar och flickor samt erbjuder dem olika leksaker. Vi har uppmärksammat att forskningen skiljer sig åt om hur man uppfattar kön och genus. Det finns de som påstår att alla människor är lika från födseln och att vi ska ha samma villkor och rättigheter. Andra menar på att vi är eller kommer att bli olika och att det är oundvikligt.

De studier som har refererats i kapitlet lyfter fram den fria lekens betydelse för barnens utveckling och lärande. Det är i leken som barnen tränar sitt sociala samspel med andra, utvecklar empati, får kamrater och lär sig att ge och ta. Fri lek betecknar aktiviteter som inte är styrda av vuxna och där barnen får använda sin egen fantasi för att skapa och utforska.

I litteraturen synliggörs det att flickor och pojkar många gånger leker med barn av samma kön. Lekarna kan även se skilda ut då pojkarna vanligtvis leker flera tillsammans och leken tenderar ibland att bli högljudd och aggressiv. Flickorna däremot leker ofta två och två och leken är gärna mjuk samt har ett omvårdande tema. I vardagen påverkas barnen ständigt om hur manligt och kvinnligt bör uppfattas. I förskolan sker det genom böcker, var leksakerna placeras och bemötande från andra barn samt förskollärarna. Hur miljön på förskolan ser ut är också väldigt viktig för barnens uppfattning om kön och genus. Barnen ska kunna använda allt material på förskolan utan att begränsas av olika förväntningar som finns på flickor och pojkar.

Det finns en samstämmighet i litteraturens olika studier som visar på vikten av förskollärarnas arbete med att bemöta barnet utifrån individen och inte utifrån vad som anses vara kvinnligt och manligt. Det kan dock vara svårt eftersom samhällts värderingar påverkar synen på vad som förväntas av flickor och pojkar. Jämställdhetsarbete i förskolan kan även vara svårt då det finns olika uppfattningar om jämställdhet. Detta arbete kan komma att kompliceras om det ifrågasätts från annan personal eller föräldrar.

3. Metod

I detta kapitel kommer vi att redovisa val av metod och tillvägagångssätt. Vi kommer att beskriva metodval, undersökningsgrupp, genomförande, bearbetning av data samt etiska övervägande.

3.1 Metodval

I början av vårt examensarbete stod vi inför många olika val. Till slut kom vi fram till att använda oss av intervjuer som undersökningsmetod för att försöka få svar på våra övergripande forskningsfrågor. Intervjuer kunde ge oss en förståelse och en inblick i förskollärarnas syn på fri lek ur ett genusperspektiv. Att använda oss av intervjuer som metod var för att kunna se olikheter och likheter i förskollärarnas svar och därtill kunna analysera, tolka och jämföra svaren med varandra. Genom att försöka förstå hur människor resonerar eller reagerar, eller att särskilja eller urskilja skiftande handlingsmönster menar Trost (2005) att en kvalitativ studie är passande. Han menar att en sådan studie bygger på att man vill hitta och förstå mönster när man utför undersökningen. Bryman (2002) beskriver att en kvalitativ studie bygger på en forskningsstrategi där betoningen oftare ligger på ord och deltagarnas uppfattningar. Att utföra en kvantitativ undersökning innebär istället att som forskare använda sig av ett representativt urval av undersökningsgrupp. Då ska man kunna hävda att resultatet inte är unik för den specifika grupp som man använts sig av i forskningen. Vi valde därför en kvalitativ undersökning med intervju som metod då vår avsikt var att endast ta reda på de åtta förskollärarnas synsätt och åsikter.

Enligt Bryman (2002) finns det två huvudsakliga intervjumetoder i den kvalitativa forskningen, semi-strukturerad och ostrukturerad intervju. Den metod vi använde oss av i arbetet var semi-strukturerad intervju. Denna intervju går ut på att specifika ämnen från en lista ska beröras och där den intervjuade personen har stor frihet att utforma svaren på sitt egna sätt. Frågorna behöver inte ställas i ordningsföljd och även frågor som inte står på listan kan ställas om det knyts an till något intervjupersonen tidigare har sagt. En ostrukturerad intervju innebär att intervjuaren använder sig till största del av en minneslista, en lista formad av olika teman som berör intervjun. Denna intervju brukar kunna likna ett vanligt samtal och ibland kan det räcka med att intervjuaren ställer en enda fråga till den intervjuade personen som sedan får svara och diskutera frågan fritt. Därefter kan intervjuaren plocka upp det den anser är viktigt och ställa uppföljningsfrågor.

Anledningen till valet av semi-strukturerade intervjuer istället för ostrukturerade intervjuer var för att vi ville ha en viss struktur som låg i linje med våra forskningsfrågor samt för att få innehållsrika svar med möjlighet till följdfrågor. Bryman (2002) menar också att som intervjuare ska man undvika en omedveten påverkan på intervjupersonen samt att alla som blir intervjuade ska få samtliga frågor. Eftersom vi hade för avsikt att ta reda på förskollärares synsätt om flickors och pojkars fria lek ur ett genusperspektiv passade denna metod oss bäst. Enligt Hjerm & Lindgren (2010) är det viktigt att intervjun som ska utföras är relevant till de övergripande frågor som arbetet syftar på och inte svävar ut allt för mycket. Vi hade ingångsfrågorna färdiga och kunde med denna metod ställa följdfrågor under intervjuns gång.

3.2 Val av undersökningsgrupp

I vårt val av intervjupersoner fann vi det lämpligt att använda oss av utbildade förskollärare då vårt syfte är att undersöka åtta förskollärares synsätt om flickors och pojkars fria lek ur ett genusperspektiv. Vi använde oss av en förskola och en förskoleklass i vår studie för att intervjua förskollärare som arbetar med barn i olika åldrar. Båda verksamheterna är kommunalt drivna och utan specifika inriktningar samt så ligger de i en mellanstor svensk stad. På förskolan finns fyra avdelningar med tre anställda på varje avdelning. Där valde vi att ge förfrågan om deltagande till fyra förskollärare som arbetar på två olika avdelningar. I förskoleklassen arbetar fyra förskollärare på en avdelning med två barngrupper. Där fick alla en förfrågan om att delta. Informationsbrevet (se bilaga 1) delades personligen ut till de åtta förskollärarna. Vi var noga med att i brevet nämna deras uppgift i studien, att deltagandet är frivilligt och att de har all rätt att avbryta sin medverkan när de vill (Vetenskapsrådet, 2002). Alla åtta förskollärarna valde att bli intervjuade. Informationsbrevet mejlades även till förskolechefen samt till rektorn på skolan så att de kunde ta del av vad som skulle ske.

Samtliga förskollärare i vår undersökning har studerat vid samma lärosäte. Nedan följer en presentation av de medverkande med fingerade namn:

Iris: Arbetar i förskoleklassen med barn i åldrarna 5-7 år. Hon har varit verksam som förskollärare i 33 år och har arbetat på sin nuvarande skola i 20 år.

Stina: Arbetar tillsammans med Iris i samma barngrupp. Hon har arbetat som förskollärare i 32 år och har även hon arbetat på denna skola i 20 år.

Lisa: Arbetar i förskoleklassen med barn i åldrarna 5-7 år. Lisa har arbetat i 37 år som utbildad förskollärare och på sin nuvarande skola i 20 år.

Marit: Marit arbetar med Lisa i samma barngrupp. Hon har arbetat som förskollärare i 33 år. Hon har arbetat på denna skola i 20 år.

Malin: Arbetar på förskolan med barn i åldern 1-4 år. Malin har arbetat som verksam förskollärare i 25 år och på denna förskola i 22 år.

Betty: Betty arbetar på förskolan på samma avdelning som Malin. Hon har arbetat som förskollärare i 24 år och har varit på denna förskola i 13 år.

Anna: Arbetar med barn i åldern 1-4 på förskolan. Har 31 års erfarenhet av förskolläraryrket och har arbetat på den nuvarande förskolan i 23 år.

Kajsa: Kajsa arbetar på samma avdelning som Anna. Hon har arbetat som förskollärare i 12 år och arbetat på denna förskola i 9 år.

3.3 Genomförande

När vi kommit fram till val av undersökningsmetod påbörjades sökning av litteratur och artiklar angående genus och fri lek. Detta för att få en förståelse och ett underlag inför intervjuerna. Sökandet av artiklar skedde i databaserna ERIC (EBSCOhost) och Google. För att finna lämplig litteratur sökte vi i katalogen HIGGINS på biblioteket, Högskolan i Gävles samt i den nationella databasen Libris. En vecka efter att vi lämnat ut informationsbrevet tog vi kontakt med de berörda förskollärarna per telefon. Plats och tid för intervjuerna fick de själva välja så att de fick möjlighet att känna sig trygga med miljön. För att inte lägga hela ansvaret på de intervjuade gav vi förslag på att intervjuerna skulle utföras på respektive verksamhet och gärna i ett avskilt rum (Trost 2005). Alla åtta intervjuer skulle komma att hållas på respektive arbetsplats efter avtalad tid. För att få arbetet jämt fördelat mellan oss ledde den ena intervjuerna med förskollärarna i förskolan medan den andre ansvarade för intervjuerna i förskoleklassen. Båda två var med på alla intervjuerna för att komplettera varandra med följdfrågor. Att vara två under en intervju förklarar Trost (2005) kan vara bra om man är samspelt då det kan bidra till större informationsmängd. Vi beslutade att inte ge förskollärarna intervjufrågorna (Bilaga 2) på förhand för att det kunde bidra till färdigformulerade svar. Då fick de inte heller möjlighet att diskutera frågorna sinsemellan och bli påverkade av varandras åsikter. Det enda de fick veta innan intervjun var att den skulle komma att handla om förskollärares syn på flickors och pojkars fria lek.

Vid de åtta intervjutillfällena befann vi oss i rum som låg avsides på den förskola och skola vi besökte utan risk för störningsmoment. Rummen var relativt små med bord, stolar, soffor och fönster som gjorde rummet ljust. Vi satt vid bordet med den intervjuade framför oss. Innan intervjun påbörjades samtalande vi om de etiska reglerna samt rätten till att avbryta intervjun. Under intervjun ställde den ansvariga av oss frågorna medan den andra lyssnade och kompletterade vid behov. Den intervjuade fick hela tiden god tid på sig att besvara frågorna. Det enda material som användes under intervjun var inspelningsverktyg på en mobiltelefon samt listan med frågorna. De åtta intervjuerna tog alla mellan 20-25 minuter att genomföra.

3.4 Bearbetning av data

Samma dag som intervjuerna utfördes påbörjades transkriberingen av det inspelade materialet från mobiltelefonen. När vi skrev av intervjuerna redigerade vi texten och skrev inte av den ordagrant. Vi tog exempelvis bort uttryck som ah, mmh och skratt samt redigerade de intervjuades svar enligt skriftspråkskonventionen. Valet till detta grundade sig på att vi hade för avsikt att endast skriva ut de delar som berörde våra intervjufrågor. Vi transkriberade fyra intervjuer var och lyssnade igenom samtliga åtta om och om igen. Materialet har bearbetats för att urskilja mönster och kategorisera de intervjuades svar utifrån arbetes syfte och övergripande frågor. Detta gjorde vi för att få en bild av förskollärarnas åsikter, om de stämde överens med varandra eller skiljde sig åt. De mönster som gick att synliggöra i materialet är det som ligger till grund för hur vårt resultat har formats. Av mönstret framgick olika teman där varje tema rubriksattes enligt följande: fri lek, utveckling och lärande, flickors och pojkars lek, miljö och material samt styrda aktiviteter. De här övergripande rubrikerna ligger till grund för vår redovisning av resultaten i nästa kapitel.

3.5 Etiska överväganden

Medan vi har arbetat med vårt examensarbete har vi hela tiden funderat och haft de forskningsetiska principerna i åtanke. Under forskningen är det viktigt att följa de fyra allmänna huvudkraven (Vetenskapsrådet, 2002; 2011). Informationskravet och samtyckeskravet gick vi efter genom att i ett informationsbrev beskriva vilka villkor som gällde för forskollärarna, att deras deltagande var frivilligt och att de när som helst kunde avbryta sin medverkan. Genom att lämna ut denna information kunde vi inhämta alla undersökningsdeltagares samtycke. Enligt konfidentialitetskravet ska texten skrivas så att de intervjuades närstående inte ska kunna identifiera den enskildes uttalanden. Vi underrättade forskollärarna innan intervjun att de inte skulle kunna komma att bli identifierbara av utomstående och att namnen i arbetet kommer att vara fingerade. Även att materialet inte kommer att utlånas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften enligt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2002; 2011). I vårt informationsbrev upplyste vi om att intervjun skulle komma att spelas in på mobiltelefon. Var det någon som inte hade varit bekväm med inspelning skulle vi ha tagit hänsyn till det. Innan intervjuerna påbörjades var vi noga med att berätta att de skulle få ta del av det utskrivna materialet. Trost (2005) menar däremot att den intervjuade personen inte har någon rätt till det intervjuade materialet efter att den är genomförd. Vi valde ändå att låta forskollärarna godkänna att texten stämde överens med vad de sagt för att stärka trovärdigheten i studien.

4. Resultat

I detta kapitel kommer resultatet från undersökningen att presenteras under fem teman som utgörs av fri lek, utveckling och lärande, flickors och pojkar lek, miljö och material samt styrda aktiviteter. Dessa teman kommer att beröra förskollärarnas uppfattningar om den fria leken utifrån ett genusperspektiv. Redovisningen inleds med att vi kort tolkar intervjuerna följt av informanternas utsagor i form av citat.

4.1 Redovisning av resultat

4.1.1 Fri lek

Av resultatet framgår det att fyra förskollärare anser att den fria leken är den tiden på förskolan då barnen får bestämma själva vad de vill göra utan att bli styrda av de vuxna.

Lisa: - Barnen leker själva och hittar på saker [...].

Anna: - Fri lek tycker jag inte är styrd lek och att det finns en vuxen i närheten som inte styr.

Kajsa: - [...] utan att det är styrt från vuxna.

Iris: - Då tänker jag att det är egen lek. Att det inte är vi som bestämmer vad de ska göra.

Fyra förskollärare belyser även att vuxna ibland kan gå in i den fria leken för att finnas till och vara en hjälpande hand.

Malin: - Ibland går man in som vuxen i den fria leken men inte för att styra utan för att vara ett stöd.

Marit: - Här kan vi som pedagoger vara med i deras lek.

Anna: - Det är inte heller fel om en vuxen är med i fri lek och är deltagare, för att ibland måste man lämna små verktyg till barn för att de ska gå vidare i leken.

Lisa: - Vi vuxna kan också vara med i den fria leken, inte bara barnen, att vi finns intill hela tiden.

En förskollärare betonade särskilt vikten av att den fria leken är betydelsefull för barnen.

Stina: - Den fria leken är jätteviktig. Den ska man verkligen bevara och stötta.

Den dominerande tendensen visar att förskollärarna är samstämmiga kring sitt synsätt på den fria leken som den del under verksamheten då barnen har fri tillgång till aktiviteter och lekar utan deras inflytande. Förskollärare är ändå en viktig del i den fria

leken för att den ska utvecklas och fortsätta på bästa sätt.

4.1.2 Utveckling och lärande

Fyra av de åtta förskollärarna betonar att den fria leken bidrar till utveckling och lärande.

Lisa: - De lär av varandra, pratar med varandra, utvecklas av varandra och stimulerar varandra.

Stina: - [...] de tränar det sociala, att ge och ta. Man lär sig att förstå och tolka andras signaler. [...] de utvecklas både mentalt, socialt och även så lär de sig otroligt i den processen.

Kajsa: - Det är då barnen utvecklar och bearbetar det de behöver [...].

Malin: - Det är i den fria leken som barnen bearbetar, de leker hemmiljö [...]. Det är i den fria leken som utveckling sker.

Däremot påtalade inte de fyra andra förskollärarna något om att barnen utvecklas i den fria leken.

4.1.3 Flickors och pojkars lek

Av resultatet framgår det att sju förskollärare var av liknande uppfattningar om vad som är flicklekar respektive pojklekar.

Lisa: - När man tänker på orden så är flicklek lika med dockor och pojklek lika med bilar och konstruktioner.

Iris: - Jag har gjort en övning förut där man skulle beskriva detta och då blev det så att dockor var flicklekar och bilar var pojklekar.

Malin: - Flicklekar, dockor, vagnar, sådana lekar, [...]. Pojklekar är mest bilar. De förknippas ju med det.

Betty: - Som flicklekar tänker jag på dockor, [...]. När jag tänker på pojklekar tänker jag på fordon.

Anna: - Flicklekar, dockor, mat. Pojklekar, bilar.

Marit: - Jag uppfattar att flickor leker mera med dockor än vad pojkar gör. Pojkarna leker med bilar och de bygger mer i byggrummet.

Kajsa: - Flicklekar uppfattar jag som dockor och laga mat och pyssla, pojklekar är mer tiger, bil och traktor.

Stina däremot talade om skillnaderna i *hur* flickor och pojkar leker.

Stina: - Traditionella flicklekar, med dockvrån, ”mamma, pappa, barn” [...]. Där vårdas det och de tar ”mamma, pappa, barnstrukturen”. Pojklekar är mer fysiska. Högljudda, ”jaga-lekar”. [...] pojkarna har ett större behov av att röra sig.

Alla åtta förskollärarna beskrev vad flickorna och pojkarna leker på förskolan och i förskoleklassen just nu.

Stina: - En annan sak som är typiskt pojkar är väl byggrumsdelen. Lägenheten är väl mer typisk tjejig. Fast det är ofta pojkar inne i lägenheten också. De slåss nästan om att få leka där inne.

Betty: - Bilar leker både flickor och pojkar med. Men det finns traktorer och lastbilar att välja på så väljer pojkarna hellre det. Rejåla fordon som traktorer och grävskoper är det väldigt sällan som jag ser någon flicka väljer. Den största skillnaden jag ser är att flickorna väljer dockor och pojkar fordon, desto större fordon desto bättre. [...] lasta vagnar är populärt. De leker hajar, den leken drar oftast pojkarna igång och flickorna hänger på.

Lisa: - Flickorna väver och fingervirkar ganska mycket. Pojkarna använder beyblades hela tiden nästan.

Malin: - Det är mycket dinosauriers nu. Det är många grabbar som börjat med detta men har dragit med sig flickorna i den leken. Det är en hit just nu. Så leker de mycket med pisen och att duka och det är både flickor och pojkar.

Iris: - De leker affär, både pojkar och flickor, de leker även i klätterställningen och i sandlådan mycket när de är ute.

Anna: - I och med att vi införskaffade nya dockor nu har det blivit mycket populärt, och att vara i köket och laga mat samma där då nytt material har köps in där också. Även att dra vagnar tycker barnen om och ha väska att gå med.

Marit: - Pojkarna spelar mycket fotboll, leker i sandlådan, bygger, håller på med vatten, är mycket i klätterställningen och de leker mycket med det där beyblades. De även ritar och håller på med pärlor och pärlplattor. Flickorna pysslar, fingervirkar, ritar, håller på med pärlor, och gör halsband och ormar av pärlorna. De leker ofta skola och är i lägenheten och klär ut sig. Det är ganska lika vad pojkarna och flickorna gör. Pojkarna är också mycket i lägenheten och leker.

Kajsa: - Då är det mycket bilar och dockor just nu. Det är lite blandat men det är mer flickor som leker med dockor.

De fyra förskollärarna som arbetar i förskoleklassen beskriver att pojkarna i nuläget enbart leker med samma typ av leksak under den fria leken.

Stina: - Pojkarna leker mycket med ”beyblades” [...]. Det är en väldigt tydlig uppdelning mellan flickor och pojkar just nu.

Lisa: - ”Beyblades” håller pojkarna på med hela tiden under den fria leken och jag har inte sätt någon flicka än som leker med det. Pojkarna använder som sagt ”beyblades” hela tiden nästan.

Iris: - Sen i den här gruppen har pojkarna tagit med sig något som kallas ”beyblades” och det är bara pojkarna som leker med det. Det är ingen flicka i överhuvudtaget som har visat något intresse för det.

Marit: - Pojkarna [...]. De leker mycket med det där ”beyblades”.

Samtliga åtta förskollärare lyfter fram att flickor och pojkar delvis leker tillsammans under den fria leken.

Marit: - Tillsammans tycker jag mycket att de leker. Ibland leker de tjejer och tjejer och killar och killar. Men ofta tycker jag de är ganska uppblandade. En flicka och pojke leker ofta med varandra och det går jättebra.

Malin: - Både och, ingen har visat sig markant på att inte leka tillsammans, men det finns ju några flickor som mestadels bara leker med flickor.

Kajsa: - Både och men mycket tillsammans.

Iris: - Det är faktiskt både och. Jag tycker att de leker tillsammans och de är vissa flickor och pojkar som känner varandra sedan tidigare som leker tillsammans. De blandar sig mycket. Både pojkarna och flickorna är mycket i lägenheten [...].

Betty: - Det beror på vad det är för material. Om man pratar om vårt lilla kök vi har, är det oftast flickor som leker där. Men det är även pojkar där.

Anna: - Ja, både och, vi har små grupper och i och med att vi är tre avdelningar som jobbar ihop så är grupperna lite avdelningsvis även om vi har öppna dörrar så är det så.

Stina: - Både och är det. Det går i perioder beroende på vilken lek som är populär. Just nu är det ganska uppdelat. Det finns även perioder där det är blandat pojkar och flickor.

Lisa: - Både och. Det finns några barn, speciellt en flicka och pojke, som leker mycket tillsammans. Sen beror det på vad det är för lekar som pågår just nu.

Hälften av förskollärarna skildrar även *hur* de leker tillsammans på olika sätt.

Lisa: - Det beror på vilka lekar som pågår just nu. Flickorna har varit mycket inne i byggrummet just nu och lekt med bilar och konstruerat byggnader. Barnen brukar ofta leka affär och då är det blandat både pojkar och flickor.

Iris: - [...] de är vissa flickor och pojkar som känner varandra sedan tidigare som leker tillsammans. Både pojkarna och flickorna är mycket i lägenheten [...].

Betty: - I duplo-Lego finns en familj, i den lådan har vi blandat bilar och brandbilar. Den har blivit populär för både pojkar och flickor. Där leker de tillsammans.

Anna: - På min avdelning har vi några som leker tillsammans, flickor och pojkar [...]. Det handlar nog om intresse över lag.

Alla åtta förskollärarna är överens om att det finns många fördelar med att flickor och pojkar leker tillsammans under den fria leken.

Betty: - Det finns massor av fördelar tycker jag. Som att våga vara med alla och inte bara med samma kön. Det kan även bidra till annan lek. Tre flickor som leker tillsammans kan skapa svårigheter. Det kan vara lättare om de leker blandat som till exempel två pojkar och en flicka.

Kajsa: - Fördelar är att de utvecklar olika sidor hos varandra. Det är ju så kan jag tycka, att killar drar mer fart i det hela och flickorna visar mer ömsesidighet, den mjuka sidan, omhändertagande. [...] sen är det ju så att de ger och tar av varandra.

Lisa: - Det finns många fördelar. Barn är barn och ska vara fria barn. De ska kunna leka med både flickor och pojkar utan att det ska vara någon skillnad. Det tycker jag är härligt, när det fungerar så.

Anna: - Fördelar är att de kan leda in varandra i olika lekar, om man leker någon rollek och det är en pappa, då ofta pojke. Samtidigt behöver det inte vara en pojke som är pappa, det kan även vara en flicka. Det ser man inte så ofta men det händer. En annan fördel tycker jag är språket, mycket ord kommer in.

Marit: - Fördelar är att de lär av varandra.

Stina: - Fördelar är väl kanske att man vill att pojkar ska kunna ta till sig mjuka lekar och bejaka sin mjukare sida, och omvårdnad och sådär.

Iris: - Att man kan få in varandra på andra områden som inte bara är pojkaktiga och flickaktiga. Att de kan blanda lite med sina intressen.

Malin: - Det är ju en fördel att alla barnen leker tillsammans. Att man kan leka tillsammans flickor och pojkar. Att man då kan se på saker på olika sätt.

Nackdelar kan också förekomma när flickor och pojkar leker tillsammans anser fyra av förskollärarna.

Lisa: - Nackdelar skulle kunna vara om det går ut över någon. Att några vill styra och några blir undanknuffade. Man får inte utesluta någon, men man får inte heller gå in och ändra om leken som några andra har påbörjat.

Anna: - Nackdelar, ja där handlar det mer om styrkan i det enskilda barnet, hur stark det är i sin roll i leken och vad det har för roll. Det behöver inte alltid vara en pojke som är den starka utan det kan vara en flicka som styr. Ofta har en pojke mer rörelsebehov och kanske då tar för sig mer.

Stina: - Leker pojkar och flickor ihop så är det automatiskt pojkar som har övertaget. De hörs, de syns och brer ut sig. Då kan det vara bra att ha flickorna för sig i vissa lekar så att de kan få blomma. [...] kan det vara bra att sära på dem och ha speciella lekar för pojkar som handlar om att ge dem utrymme för den vårdande delen. Därför kan det ibland vara bra att dela på dem om man har ett syfte med det.

Kajsa: - Något kan ju vara att killarna kan vara mer högljudda och ta över, speciellt i ett rum som finns, där barnen får springa fritt.

Samtliga förskollärare anser att de medvetet eller omedvetet inbjuder flickor till pojkars lek och pojkar till flickors lek.

Marit: - Ja, det tror jag att jag gör medvetet. Om några flickor sitter och pysslar vid ett bord och det kommer en pojke som jag vet också är intresserad av detta säger jag till honom att sätt sig med flickorna och pyssla. Ibland sker det nog omedvetet också.

Anna: - Medvetet, men det händer nog även ibland att jag gör det omedvetet. Det handlar ju även här om barnens intresse. Vet jag att det är en tjej som gillar att sparka boll, sparkar man ju boll med henne och driver det vidare i leken och utvecklar det.

Kajsa: - Det är medvetet att jag bjuder in, det gör jag. Att jag inte bara tar pojkar till bilar och flickor till dockor, utan jag gör både och. Det är ofta att jag påbörjar en aktivitet och bjuder in alla barn. Ser jag att några barn sitter och utövar en aktivitet kan jag säga till andra barn att här kan ju också ni vara med.

Betty: - Medvetet gör jag nog det. Men ibland händer det att man utför en aktivitet där man är en grupp både flickor och pojkar, då tänker jag nog inte på det. Jag tänker mer på barnet och hur jag bjuder in det i leken. Hur barnet är och inte om det är en pojke eller flicka. Jag tänker mer på att det här barnet behöver pushas på för att få hjälp in i leken.

Sen om det är en pojke eller flicka, det tänker jag inte på. Jag tänker mer på barnet som en individ och hur barnet fungerar och vad det behöver hjälp med för att kunna utvecklas.

Iris: - Det kanske är mer omedvetet att jag gör det.

Malin: - Det är ju oftast så att man sitter med något barn och gör något och då kommer det gärna fler dit oavsett vad man gör. Sitter man och kör bilar med pojkar kommer det flickor dit, eller tvärsom. Omedvetet tror jag att jag bjuder in alla barn till alla lekar vid sådana tillfällen.

Lisa: - Kanske omedvetet. Det är inget jag har gått in för att medvetet göra. Det beror nog på att jag inte är så ofta inne på den här avdelningen under den fria leken. Jag är på fritids tre dagar i veckan. I all lek som pågår tror jag att jag omedvetet inbjuder dem till varandras lek.

Stina: - Jag kanske gör det omedvetet.

Angående flickors och pojkars lika villkor i den fria leken beskriver alla förskollärare att barnen erhåller detta samt att de erbjuds samma möjligheter. Två förskollärare beskriver ändå två specifika situationer då dem anser att leken inte sker på lika villkor för alla barn.

Betty: - [...] i vissa situationer blir det inte lika för alla. I dockvrån eller köket skulle man behöva lyfta in mer material som i form av till exempel verktyg. Då tror jag att det skulle bli en annan lek där inne. Jag tror att det är svårt för pojkarna att gå in där om de inte känner flickorna som befinner sig där. Men samma sak händer även när pojkarna leker på bilmattorna, då kliver inte flickorna gärna in om de inte känner pojkarna. Villkoren blir inte lika i dessa situationer.

Stina: - Jag tror att det har med personligheten att göra. Naturligtvis spelar könet roll. Kanske beror de på vad de leker för slags lek och vad de är för slags individer. Det finns till exempel en tjej som ofta leker med killarna och där upplever jag att det är på samma villkor. Jag har inte studerat det närmare, det kanske inte är det men de trivs tillsammans och hänger ihop. Jag tror att det beror på vad de leker för typ av lek. Det kan nog vara olika och vilka behov det är som styr leken. Om det är omvårdnadslek kanske tjejerna har ett försprång eller om det är mera ”ta för sig-lek” eller ”jaga-lek”, kanske killarna har ett försprång istället.

I en sammanfattning av förskollärarnas svar angående flickors och pojkars lek går det att se tydliga tendenser att sju av dem är av liknande uppfattningar i frågan om vad som är flicklek respektive pojklek. Endast en förskollärare betonade istället skillnaderna i *hur* flickor och pojkar leker. Alla åtta förskollärarna beskrev vad flickorna och pojkarna leker på förskolan och i förskoleklassen just nu. Det finns vissa åsikter som avviker från varandra angående detta. Samtliga åtta påtalar att flickor och pojkar leker tillsammans under den fria leken men att detta kan ske på olika sätt. Alla åtta nämner även att när barnen leker tillsammans bidrar det till många fördelar. Dock påtalade bara fyra av dem att nackdelar också kan förekomma. Medvetet eller omedvetet anser alla åtta förskollärare att de leder in barnet till motsatta könets lek. Dessutom lyfter alla

förskollärare fram att barnen har lika villkor i den fria leken men två förskollärare beskriver specifika situationer då detta visar på motsatsen.

4.1.4 Miljö och material

Av resultatet blir det tydligt att alla åtta förskollärare ser miljön och materialet på förskolan som en viktig del i jämställdhetsarbetet i barnens fria lek. Fem av dem beskriver hur de *har* förändrat något i verksamheten ur ett genusperspektiv.

Iris: Både pojkar och flickorna är mycket i lägenheten som vi kallar den. Vi har döpt om den. Förut kallade vi den för dockvrån men just för att det inte ska ha en dålig klang för pojkarna så bytte vi namn till lägenheten. Förr sa pojkarna att de tyckte det var larvigt i dockvrån. Jag tycker att pojkarna är mer där inne nu än vad de var förut. Sen får vi ju tänka på att plocka in saker dit in som både flickorna och pojkarna tycker är roliga.

Betty: Man kan se en skillnad på en avdelning där vi har lådor som var mer flickiga. Där blandade vi ner mer pojkiga saker som olika fordon. Efter det kunde vi se en skillnad och där har de nu börjat leka mer tillsammans.

Stina: - [...] vi kallar ett rum för lägenheten istället för dockvrån. Där finns det material som stimulerar till rollekar. Det är gosedjur, utklädningskläder och låtsasmat, som alla oavsett kön kan använda och ha glädje av.

Kajsa: - [...] efter att vi gjort om och flyttat saker ur dockvrån/hemrummet har vi sett stor skillnad. Det har blivit en mer central plats och alla barnen har lättare att komma till det rummet. Sen har vi flyttat så att bilar och tågen finns lite här och där. Det också för att uppmuntra flickorna att använda det och leka på lite mer olika ställen.

Anna: - vi har köpt in kläder så som brandman och läkare men nu handlar det även om att det är något som både pojkar och flickor kan leka med, och därför ska det bli intressant och se när vi plockar fram det vem som kommer att använda det.

Tre förskollärare talar om hur det *går* att förändra miljön och materialet i verksamheten för att få det mer jämställt i barnens fria lek.

Lisa: Vad som erbjuds till barnen påverkar jättemycket. Vad man ställer fram och vad man plockar undan. Även hur vi möblerar

Betty: - Något att tänka på är att man kan blanda materialet så det gynnar både pojkar och flickor. Detta kan man tänka på att göra både ute och inne.

Marit: - Man kanske kan planera vart de olika grupperna som vi har ska leka under den fria leken ibland. Till exempel att en dag ska min grupp leka i lägenheten och en annan

grupp i byggrummet. Då kanske det automatiskt blir så att pojkar och flickor leker tillsammans.

Förskollärarna framhåller vikten av att miljön och materialet i förskolan är anpassat till alla barn. De visar även på att det finns olika sätt att förändra miljön och materialet så att den blir mer jämställd.

4.1.5 Styrda aktiviteter

De fyra förskollärarna på förskolan beskriver att de har flera styrda aktiviteter som bidrar till att flickor och pojkar leker tillsammans. De påpekar även tydligt att de inte har några styrda aktiviteter då könen hålls isär.

Betty: - När vi har en styrd lek som bygg lek så har alla barnen som är med samma villkor och leker och skapar tillsammans. Minirörelse, och när vi har det så säger man inte direkt till en flicka, ta det försiktigt här. Man ser till att alla barnen vågar och tar för sig. Vi har inga styrda aktiviteter där vi har pojkar och flickor var för sig.

Anna: - Vi har ju mini rörelse och där leker alla barnen tillsammans. Förr var det vanligare att tjejer hade sin gympa och pojkarna sin men så är det inte idag. Idag har vi aktivitetsval där barnen själva får välja vad de vill göra. Alla aktiviteter vi har berör barnen tillsammans. Vi jobbar mer för att alla ska ha lika.

Malin: - Vi har ju våra skogsutflykter. Då går vi ut med barnen efter ålder och då är det både flickor och pojkar. Och där leker de med varandra. Vi har inga pojkar- och flickgrupper. Har vi några aktiviteter så är det för alla barnen.

Kajsa: - Sångelekar gör de tillsammans. Rollekar där man dramatiserar gör pojkar och flickor tillsammans. Samlingen har vi tillsammans, då är alla barnen med. Vi har även skogen. Där är det åldersindelad när vi går ut. I skogen är alla barnen tillsammans. I vår verksamhet har vi inga styrda aktiviteter. Vi arbetar mycket tillsammans. Vi delar aldrig upp barnen pojkar eller flickor i våra aktiviteter.

Även de fyra förskollärarna i förskoleklassen lyfter fram att de har styrda aktiviteter där pojkar och flickor leker tillsammans.

Iris: - När man har sin grupp på samlingen leker vi lekar tillsammans både pojkar och flickor. Även när vi gör något i målrummet, då är alla blandade. Ute på skolgården har vi ibland styrda lekar där alla leker tillsammans.

Marit: - När vi leker på samlingen leker alla tillsammans. På gympan är det blandat flickor och pojkar.

Lisa: - På gymnastiken är alla med på allting lika mycket. I skogen leker vi tillsammans och även inne på samlingarna. Alla är naturligtvis med på lika villkor.

Stina: - Ja, alla styrda lekar som vi har i samlingen och så är ju utifrån gruppen. Där finns det inte ett pojk- och flicktänk.

I förskoleklassen utövas även en aktivitet där pojkar och flickor hålls var för sig.

Marit: - Under fotbollen spelar flickor för sig och pojkar för sig. Jag tycker det är bra att det är uppdelat så att tjejerna får en chans och kan ta mer plats. Det kan vara lätt annars att pojkarna tar över eftersom det är flest pojkar som spelar på raster och så.

Lisa: - Under fotbollskolan. Tjejerna får en chans att vara med. Det finns även en del killar som inte vågar ta för sig så mycket som här också får en chans.

Iris: - Det ska vara fotbollen.

Stina: - Den enda gång vi delar upp dem i pojkar och flickor är när fotbollstränaren kommer. Då är det för att ge tjejerna en chans, annars blir det nog lätt att killarna tar över om man blandar.

Av resultatet framgår det att förskollärarna i förskolan och i förskoleklassen har aktiviteter där förskollärarna styr men att både pojkar och flickor får vara med. Det går dock att se en skillnad då förskoleklassen har en styrd aktivitet där de delar på pojkar och flickor medan förskolan strävar efter att alla barn ska ha det lika och aldrig vara uppdelade i de styrda aktiviteterna.

5. Diskussion

Det här examensarbetet syftar till att få en fördjupad förståelse kring åtta förskollärares synsätt om flickors och pojkars fria lek ur ett genusperspektiv. Därutöver är avsikten att bidra till ökad insikt kring förskollärares arbete för att främja jämställdhet mellan flickor och pojkar. I det här kapitlet följer en diskussion som behandlar resultatet av undersökningen i förhållande till den litteratur och forskning vi tidigare redovisat. Kapitlet inleds med en metoddiskussion där metoden och materialet vi använt oss av i studien kommer att diskuteras. Därefter kommer en resultatdiskussion där resultatet diskuteras utifrån vårt syfte och övergripande frågor samt teoribakgrund. Kapitlet avslutas med våra egna reflektioner och förslag på vidare forskning.

5.1 Metoddiskussion

Metoden att använda intervjuer för att ta reda på syftet med detta arbete har inneburit att försöka förstå hur förskollärarna resonerar och att urskilja skiftande samt gemensamma handlingsmönster hos dem (Trost 2005). Att alla de åtta tillfrågade förskollärarna medverkade i vår undersökning har vi sett betydelsefullt då vi fått ta del av många olika synsätt. Att förskollärarna arbetar i två olika verksamheter har också bidragit till att vi fått en inblick i två skilda världar.

Under intervjuerna använde vi enbart mobiltelefon som utrustning för inspelning samt intervjufrågorna. Det var lämpligt att spela in intervjuerna istället för att bara skriva ner dem, så att vi kunde lyssna igenom vad förskollärarna sagt. Genom att bearbeta materialet fick vi fram tydligare svar av de intervjuades utsagor till skillnad från då vi endast lyssnat på intervjuerna. Vi uppmärksammade under intervjuernas gång att vi själva blev bättre på att ställa frågor och följdfrågor så att det blev mer fördjupade samtal. Att använda intervju som metod var ett betydelsefullt sätt för att få en ingående uppfattning kring förskollärarnas syn på fri lek ur ett genusperspektiv.

Arbetet hade kunnat kompletteras genom att vi varit delaktiga i de olika verksamheterna för att observera förskollärarna. Det hade varit en fördel då vi hade fått erfara om förskollärarnas syn och arbete överensstämde med vad de berättade under intervjuerna.

5.2 Resultatdiskussion

Det går att se likheter i Lamers (1990) och fyra förskollärares åsikter av vad som betecknar fri lek. Både Lamer och förskollärarna menar på att den fria leken är då barnen på förskolan själva får välja vem de vill leka med och vad de vill leka. De menar också att fri lek ej är styrd av vuxna. Däremot är Lamer också av den uppfattningen att de vuxna endast får ingripa i leken då leken blir våldsam eller förvandlas till en konflikt. Hälften av förskollärarna menar istället att de vuxna kan vara med i barnens fria lek för att vara ett stöd och en hjälpare hand samt bidra till att leken utvecklas och fortsätter på bästa sätt. Vi håller för att det kan vara svårt för barnen att själva upptäcka när leken tenderar att bli för brutal eller att den stannar upp och avtar. Därför ser vi det som betydelsefullt att som vuxen finnas intill för att stärka och vägleda i den fria leken så att den ger barnen bästa möjliga utveckling. I samstämmighet med fyra av förskollärarna lyfter Løkken, mfl (2005) fram att när barnen leker har den fria leken en framträdande roll men att det sen kan mattas av eller bli enformig. Förskolläraren ska då kunna bidra med ny inspiration för barnen att skapa nya lekar. Williams (2006) betonar att som

vuxen vara delaktig med barnen i leken, kan hjälpa de barn som hamnar utanför att komma in i gruppen. Detta är dock något som inte går att synliggöra i förskollärarnas utsagor angående den fria leken. I likhet med Williams (2006) anser även vi att en anledning till varför de vuxna kan vara med i den fria leken, är för att försöka få alla barn delaktiga så att ingen blir och känner sig utanför. Det är dock viktigt att inte förstöra en pågående lek genom att leda in andra barn. Genom att se hur leken pågår, görs en bedömning om det går att föra in fler barn i den. Den fria leken ska ske på barnens villkor, inte de vuxnas.

Förskolans styrdokument (Lpfö98, rev. 2010) visar tydligt att leken är en viktig del för barns utveckling och lärande. I leken stimuleras fantasi, kommunikation, inlevelse samt att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den fria leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter. Fyra av de intervjuade förskollärarna visar på att de är medvetna om vad läroplanen för förskolan fastslår om barnens lek. Förskollärarna uppger att den fria leken är en viktig del i barnens utveckling och lärande. Det som de särskilt betonade var att barnen lär av varandra, utvecklas av varandra, tränar det sociala och det mentala, de lär sig att förstå och tolka andras signaler samt att det är i den fria leken de får tillfälle att bearbeta tidigare erfarenheter. Även Williams (2006) redogör för att barnen skapar kommunikation, samspel och samhörighet i leken. Där blir erfarenheter och händelser betydelsefulla. Williams menar också att barnen tillsammans inte bara stimulerar varandras behov av att vara med varandra, utan även att de i olika situationer lär av andra barn i leken. De andra fyra förskollärarna påtalade ingenting om lekens betydelse för barnets utveckling. Vi tycker det är märkligt att det finns en avsaknad angående den fria lekens betydelse i hälften av förskollärarnas utsagor. Verksamheten ska formas efter läroplanens mål och riktlinjer och den påvisar verkligen lekens innebörd. Medvetenheten om läroplanens innehåll finns säkert hos alla de åtta pedagogerna men detta gick inte att observera i förskollärarnas svar under intervjun.

Med andra åsikter än Williams menar Lamer (1990) istället att läran om samspel i den fria leken inte alltid leder till en positiv social och enskild utveckling för alla barn. Det kan bildas hierarkier, barnen retas och de strävar efter att bli accepterade. I likhet med Lamer menar Löfdahl (2004) också att barnen i sina lekar skapar mening och sociala kunskaper och att inom förskolan är barnen medvetna om och utnyttjar de statusförhållanden som finns. Alla förskollärarna menar att flickor och pojkar har samma möjligheter och villkor i den fria leken. Två av förskollärarna diskuterar trots detta olika situationer där könet har en avgörande roll om vem som har störst makt i leken. Dessa två situationer visar tydligt att det inte är lika villkor för alla barn i den fria leken. Här motsäger förskollärarna sig själva genom att först mena att den fria leken sker på alla barns lika villkor och sedan berättar om situationer som visar på motsatsen. Det är viktigt att alla barn får samma möjligheter och villkor i den fria leken och att vi som vuxna inser att om vi är delaktiga kan vi se till att ge barnen detta.

Ärlemalm – Hagsér och Pramling Samuelssons (2009) studie, som behandlar lek och lärande, visar också på att det finns hierarkier i form av överordning av maskulinitet i förskolan, där pojkarna ständigt är i fokus och flickorna osynliggörs. Av våra egna erfarenheter har även vi kunnat åskådliggöra detta när vi varit ute i olika verksamheter och vikarierat och är något vi anser borde förändras. Ett exempel är att i de situationer där pojkarna hörs och syns mycket kan fokuset istället läggas på flickorna för att få dem att känna sig hörda och synliga.

I Skolverkets allmänna råd med kommentarer för pedagogisk omsorg (Skolverket, 2012) står det skrivet att barnens uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt avspeglar sig i personalens förhållningsätt. Av de medverkande förskollärarna var det sju stycken som tydligt visade på deras uppfattningar om vad som är flicklek respektive pojklek. De betonade särskilt att dockor är för flickor och fordon och konstruktion är för pojkar.

Förskollärarnas tolkning om pojkarnas lek stärks av Rithander (1991) då hon menar på att i förskolan är de oftast upptagna med bilar och konstruktionsleksaker och flickor med dockor. Vår uppfattning är att de sju förskollärarna fortfarande tänker efter samhällets normer och värderingar om vad som anses vara kvinnligt och manligt. Detta synsätt kan försvåra arbetet med att få det mer jämställt i förskolan som det i läroplanen står ska pågå. Eidevald (2011) påpekar detta då han menar att samhällets värderingar påverkar förskollärares syn på pojkars och flickors beteende. Han lyfter även fram att jämställdhetsarbetet kan vara svårt eftersom synen på jämställdhet är olika och värderingarna kan vara individuella.

En förskollärare beskrev istället skillnaderna i *hur* flickor och pojkar leker. Hon menar att flickorna leker vårdande lekar som till exempel ”mamma, pappa, barn” medan pojkarna är mer högljudda, fysiska och leker ”jaga-lekar”. Att flickor leker omvårdande som familjelekar och att pojkarnas lekar i stor utsträckning är aggressiva och tävlingsinriktade förstärks av Rithander (1991) och Knutsdotter Olofsson (1996). Vi har kunnat se dessa skillnader i flickors och pojkars lek när vi befunnit oss på olika förskolor. Vi menar att som förskollärare går det att försöka föra in barnet till det motsatta könets lek för att ge det möjlighet att bejaka en annan sida hos sig själv. Alla förskollärare ansåg att det finns fördelar med att pojkar och flickor leker tillsammans under den fria leken. Det synliggörs att de är av den uppfattningen att när båda könen leker tillsammans kan de utveckla olika sidor hos varandra. Fyra av förskollärarna lyfter också fram att det kan förekomma nackdelar då barnen leker könsblandat. De framhåller att det oftast är pojkarna som har övertaget i leken då de är högljudda och har mer rörelsebehov. För att motverka detta är det som vi tidigare nämnt bra att som förskollärare ibland vara med i barnens fria lek för att vägleda dem.

Tendensens resultat visar på att förskollärarna är av olika uppfattningar angående vad barnen leker med på förskolan och i förskoleklassen. De är dock eniga om att i de flesta fall leker flickor och pojkar med olika leksaker. Flickorna leker exempelvis med dockor, köket, pärlor och affär medan pojkarna leker dinosaurer, med stora fordon och spelar fotboll. De fyra förskollärarna i förskoleklassen påtalade att de flesta pojkarna i nuläget enbart leker med samma typ av leksak under den fria leken som kallas för beyblades. Beyblades är en leksakssnurra som finns med i en tecknad serie och det vi har förstått så är den mest riktad mot pojkar. Förskollärarna anmärkte på att detta inte var något som flickorna överhuvudtaget leker med. Med detta i åtanke är det förvånande att alla fyra förskollärarna i förskoleklassen uppgav att flickorna och pojkarna delvis leker tillsammans under den fria leken. Om pojkarna just nu endast under den fria leken leker med ”beyblades” och flickorna ej är delaktiga i detta, stämmer det inte att flickor och pojkar leker delvis tillsammans. Förskollärarna borde sträva efter att få in pojkarna på andra lekar där både pojkar och flickor vill vara delaktiga. Samtliga förskollärare anser att de inbjuder medvetet eller omedvetet flickor till pojkars lek och pojkar till flickors lek. De beskriver exempelvis att det är barnets intresse och barnet som individ som styr om de bjuder in det till den pågående leken. Öhman (2011) beskriver att barnens val av lek kan genomsyras av personligt utforskande, där det individuella barnets personlighet

styr valet. Barnets lekmönster beror även på det klimat som läraren skapar tillsammans med barnen. I läroplanen (Lpfö 98, rev. 2010) understryks det att i förskolan ska alla barn ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller. Vi ser vikten av att försöka få alla barn att leka tillsammans utan att styras av vilket kön man har. Barnens val av lekkamrater ska styras efter intresse och individer istället för de traditionella könsmonstern som finns. En av förskollärarna påpekade detta då hon menar att barnen ska kunna leka med både flickor och pojkar utan att det ska vara någon skillnad. Barn är barn och ska vara fria barn.

Det är viktigt att skapa en neutral miljö på förskolan menar Taguchi, Bodèn och Ohrlander (2011). Hur detta kan ske ger Eidevald (2011) exempel på. Han menar att det går att byta namn på dockvrån till något som "lägenheten" eller "hemmet" som kan upplevas mer neutrala. Detta har de fyra förskollärarna i förskoleklassen tänkt på då de har bytt namn på dockvrån till lägenheten. Det gjordes för att pojkarna i förskoleklassen förut valde att inte befinna sig där inne då de ansåg att rummet var "flickigt". Förskollärarna betonade att pojkarna nu är mer inne i lägenheten efter namnbytet genomfördes. Ur vår egen synpunkt angående miljön i förskolan ser vi det som viktigt att anpassa de olika rummen som finns så att alla barn utmanas till att använda dem. Alla förskollärarna var av liknande uppfattningar om hur detta kan ske. Genom att byta namn på rummen och blanda leksaker så att det gynnar både flickor och pojkar får man en mer jämställd miljö. I arbetet att få det mer jämställt håller vi för att det är betydelsefullt att tänka på hur miljön och materialet är utformat i förskolan. I barns böcker och leksaker går det att se vad samhället har för förväntningar om vad som är kvinnligt och manligt menar Eidevald (2011). För att motverka detta avser vi att förskollärarna bör granska verksamheten och fundera vad de själva har för förhållningssätt till jämställdhet. Att välja ut böcker och leksaker som är mer könsneutrala ger barnen egna uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt utan att de styrs av redan förutfattande synsätt.

I arbetet med att få det jämställt i förskolan kan det gynna att ha styrda aktiviteter för barnen. I de styrda aktiviteterna kan barnen antingen blandas flickor och pojkar eller delas upp efter kön beroende på vad förskollärarna har för syfte med det hela. Förskollärarna som arbetar i förskolan beskriver att de har flera styrda aktiviteter som bidrar till att flickor och pojkar leker tillsammans. Tydligt påpekar de även att de aldrig har några styrda aktiviteter då könen hålls isär för att de strävar efter att alla barn ska ha det lika. Förskollärarna i förskoleklassen lyfter även de fram att de har styrda aktiviteter där pojkar och flickor leker tillsammans men att i aktiviteten fotboll är pojkar och flickor var för sig. Fotbollen sker en gång i veckan under en timme då en kille kommer för att inspirera barnen och få dem att tycka det är roligt att spela fotboll. Förskollärarna som arbetar i förskoleklassen anser att det är bra att dela upp barnen i denna aktivitet då de tror att flickorna vågar ta för sig mer när de spelar flickor och pojkar var för sig. Vi finner det intressant att fundera över vad som hade skett om förskollärarna vågat blanda pojkar och flickor den första fotbollstimmen och observerat hur det hade utvecklats. Naturligtvis kan det vara så att flickorna inte vågat ta för sig när de spelar tillsammans med pojkar, det hade dock lika gärna kunnat fungera bra. Detta visar att det är bra att inte ha förutfattade meningar utan istället våga prova på innan flickor och pojkar delas var för sig.

5.3 Avslutande reflektion och förslag på vidare forskning

Förhoppningen med detta examensarbete är att belysa vikten av jämställdhetsarbete i förskolan. Inte bara utifrån den fria leken utan även i de styrda aktiviteterna som bidrar till att flickor och pojkar antingen leker var för sig eller tillsammans.

Det framgår av vår diskussion och tidigare litteratur att det finns viktiga faktorer att belysa vidare i både förskola och förskoleklass. Mot bakgrund av det resultat som har redovisats finns det tydliga implikationer angående frågor som kan vara föremål för vidare diskussion i arbetslagen på förskolan och i förskoleklassen men också för fortsatt forskning; arbetar förskollärarna kontinuerligt med jämställdhet i förskolan/förskoleklassen? har barnen lika villkor i den fria leken? Vad har den fria leken för betydelse för barnen?

Under arbetets gång har de intervjuade förskollärarnas synsätt, den litteratur och forskning vi redovisat samt våra egna reflektioner och tankar gett oss ökad insikt om den fria leken ur ett genusperspektiv. Vi kan fastslå att det är viktigt som förskollärare att finnas intill barnen under den fria leken. Detta för att bidra till att leken sker på lika villkor, få alla barn delaktiga och skapa ett jämställt klimat. Vi har fått ett bredare synsätt om hur arbetet med jämställdhet kan pågå i förskolan samt att leken har stor betydelse för barnens utveckling och lärande. Av de argument som förts ovan ser vi vikten av att alla förskolor behöver ha detta som förhållningssätt i sitt arbete med barnen.

Genom att analysera förskollärarnas svar i intervjuerna går det att synliggöra att de ibland är av olika uppfattningar och åsikter om den fria leken ur ett genusperspektiv. Det går även att urskilja att förskollärarna i de två olika verksamheterna inte alltid har samma uppfattningar och åsikter fast de arbetar på samma förskola eller förskoleklass. Det kunde likväl vara två förskollärare på de två olika verksamheterna som hade samma synsätt. Det är tydligt att det finns en välvilja hos de förskollärare som medverkar i undersökningen att alla barn ska ha samma möjligheter och villkor i den fria leken.

Frågor har väckts hos oss under arbetets gång. En av dessa frågor ger vi som förslag på vidare forskning. Då förskolan och förskoleklassen i undersökningen är kommunalt drivna utan specifika inriktningar hade det varit spännande att jämföra dessa två gentemot en förskola eller en förskoleklass med genusinriktning. Hur skulle förskollärarna i en sådan verksamhet se på fri lek ur ett genusperspektiv?

6. Referenser

- Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. (2. uppdaterade [och utök.]. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (1. uppl.) Malmö: Liber ekonomi.
- Cato, R. & Bjørndal, P. (2005). *Det värderande ögat*. Ljubljana: Korotan.
- Eidevald, C. (2009). *Det finns inga tjejbestämmare: att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek*. Diss. Högskolan i Jönköping.
- Eidevald, C. (2011). *"Anna bråkar!" att göra jämställdhet i förskolan /*. Johanneshov: TPB.
- Einarsson, J & Hultman, T. (1984). *God morgon pojkar och flickor: om språk och kön i skolan*. Malmö: Liber.
- Elvin-Nowak, Y. (1999). *Accompanied by Guilt: Modern Motherhood the Swedish way*. Doktorsavhandling. Stockholm: Stockholms universitet.
- Elvin-Nowak, Y. & Thomsson, H. (2003). *Att göra kön: om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män*. Stockholm: Bonnier.
- Hjerm, M. & Lindgren, S. (2010). *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.
- Johansson, E. (2003). *Möten för lärande. Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. (Forskning i fokus 6). Stockholm: Skolverket.
- Lamer, K. (1990). *Du får inte vara med!*. Lund: Studentlitteratur.
- Løkken, G. Haugen, S. & Røthle, M. (2005). *Småbarnspedagogik*. Stockholm: Liber.
- Löfdahl, A. (2004). *Förskolans gemensamma lekar – mening och innehåll*. Lund: Studentlitteratur.
- Månsson, A. (2000). *Möten som formar, Interaktionsmönster på förskola mellan pedagoger och de yngsta barnen i ett genusperspektiv*. Institutionen för pedagogik: Lärarhögskolan i Malmö.
- Olofsson, B. (1996). *De små mästarna: om den fria lekens pedagogik*. Stockholm: HLS.
- Rithander, S. (1991) *Flickor och pojkar i förskolan – Hjälpfröknar och rebeller*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Skolverket. (2012). *Allmänna råd med kommentarer för pedagogisk omsorg*. sid. 16. Hämtat: 2012-09-20. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2879>

Smith, C. & Lloyd, B. (1978). Maternal Behaviour and Perceived Sex of Infant: Revisited. *Child Development*, 49(4), 1263-1265.

Sverige. Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.

Taguchi, H. Bodèn, L. & Ohrlander, K. (2011). *En rosa pedagogik-jämställdhetspedagogiska utmaningar*. Stockholm:Liber.

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. (3. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wedin, E. (2011). *Jämställdhetsarbete i förskola och skola*. (2., [rev. och uppdaterade] uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.

Williams, P. (2006). *När barn lär av varandra*. Liber AB.

Ärlemalm – Hagsér, E. & Pramling Samuelsson, I. (2009). *Många olika genusmönster existerar samtidigt i förskolan. I: Pedagogisk forskning i Sverige 2009, Nr 2*.

Öhman, M. (2009). *Hissad och dissad: om relationsarbete i förskolan*. Stockholm: Liber.

Öhman, M. (2011). *Det viktigaste är att få leka!*. Stockholm: Liber.

Bilaga 1 Informationsbrev

Hej!

Vi heter Marlene Ahlinder och Sara Nordqvist och är två studenter som studerar till förskollärare vid Akademin för utbildning och ekonomi på högskolan i Gävle. Under hösten 2012 kommer vi att göra vårt examensarbete där syftet är att genom en intervjustudie undersöka förskollärares åsikter om flickors och pojkars fria lek. Under vecka 35-36 kommer vi att utföra intervjuerna och undrar därför om du vill medverka? Intervjutillfället kommer att ske på din arbetsplats vid ett tillfälle som passar dig och tar cirka 20-30 minuter. Under intervjun kommer vi att använda oss av inspelningsmaterial. Varken förskolans/förskoleklassens eller ditt namn kommer att nämnas i arbetet. Deltagandet är frivilligt och du har möjlighet att avbryta din medverkan när du vill.

Examensarbetet kommer att publiceras i bibliotekets databas DIVA.

Vi kommer att höra av oss angående din medverkan och vilken tid som passar dig.

Hör gärna av dig om du har några frågor eller funderingar!

Du kan kontakta oss på:

Marlene
xxx-xxx xx xx

Sara
xxx-xxx xx xx

Med vänliga hälsningar, Marlene Ahlinder och Sara Nordqvist.

Handledare: XXX

Högskolan i Gävle, Akademin för utbildning och ekonomi.

Bilaga 2 Intervjufrågor

Inledande frågor

1. Vart utbildade du dig till förskollärare?
2. Hur många år har du arbetat som förskollärare?
3. Hur många år har du arbetat på/i din nuvarande förskola/förskoleklass?
4. Vilken ålder har barnen som du arbetar med?
5. Kan du berätta vad du tycker är det bästa med att arbeta som förskollärare.

Frågor

6. Vad tänker du på när du hör uttrycket ”fri lek”?
7. Leker flickor och pojkar var för sig eller tillsammans under den fria leken?
8. Beskriv fördelar och nackdelar med att flickor och pojkar leker tillsammans.
9. Vad uppfattar du är flicklekar respektive pojklekar?
10. Berätta vad flickorna respektive pojkarna leker på/i din förskola/förskoleklass.
11. Beskriv flickors och pojkars lika villkor i den fria leken.
12. Inbjuder du medvetet eller omedvetet flickorna till pojkarnas lek och pojkarna till flickornas lek och i så fall hur?
13. Berätta om några styrda aktiviteter och lekar på/i er förskola/ förskoleklass som bidrar till att flickor och pojkar leker tillsammans.
14. Berätta om några styrda aktiviteter och lekar på/i er förskola/ förskoleklass som bidrar till att flickor och pojkar leker var för sig.
15. Ange något eller några saker som går att förändra i barnens fria lek ur ett genusperspektiv.